

SV. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ

U P U T A

O LITURGIJSKOM ODGOJU U SJEMENIŠTIMA

Sveta kongregacija za katolički odgoj već više godina ulaže neprekidne napore oko crkvenog odgoja budućih svećenika prema propisima II. vatikanskog sabora pružajući prikladna sredstva biskupskim konferencijama. U tu svrhu onim raznim dosada izdanim dokumentima i pedagoškim pomagalicama pripaja se i ova *Uputa o liturgijskom odgoju u sjemeništima*, kojoj je svrha dati prikladne odrednice i norme da se liturgijski život i studij svete liturgije u ustanovama svećeničkog odgoja plodnije primijeni sadašnjim potrebama. Izuzetno naime značenje koje liturgija ima u životu Crkve zahtijeva da današnji kandidati za svećeništvo, po njezinu dugotrajnom vježbanju i ustrajnom studiju, postanu što prikladniji za pravilno obavljanje dužnosti pastoralne službe u toj stvari.

UVOD

a) Važnost liturgije u odgoju prezbitera

1. Osobita važnost svete liturgije u svećeničkom odgoju svakomu je očita. Bog naime posredstvom biskupa posvećuje prezbitere ne samo da propovijedaju evanđelje i da odgajaju vjernike nego i da, postavši na poseban način sudionici Kristova svećeništva, predstoje liturgijskim činima u osobi Krista Glave koji svoju svećeničku službu u liturgiji trajno vrši za nas po Duhu Svetomu.¹ Budući pak da liturgija, u kojoj se »vrši djelo našeg otkupljenja«, uvelike pridonosi »da vjernici životom izraze i drugima očituju Kristovo otajstvo i istinsku narav prave Crkve«,² njezino neprestano prakticiranje i proučavanje dat će budućim svećenicima temeljnu spoznaju i čvrstoću vjere te očitovati živo iskustvo Crkve.

2. Svaki istinski liturgijski odgoj obuhvaća ne samo nauku nego i praksu. On se naime, kao »mistagoški« odgoj, postiže prvotno i pogla-

¹ Usp. Dekr. *Presbyterorum ordinis*, br. 2, 5, 9, 12.

² Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 2

vito samim liturgijskim životom pitomaca, u koji se dublje uvode liturgijskim činima koje svakodnevno zajednički slave. To brižno praktično upućivanje temelj je daljnjeg proučavanja, a u izlaganjima liturgijskih pitanja pretpostavlja se da je ono već stečeno.

b) Prikadnost ovog dokumenta u današnjim prilikama

3. Odgoj u svetoj liturgiji, posebno danas, od prijeke je potrebe. Doista, poslije negoli su izdane nove liturgijske knjige prema normama liturgijske obnove, koju je zacrtao II. vatikanski sabor, potrebno je promicati brižni odgoj budućih svećenika, kako bi oni postali prikladnijima da jasno shvate narav i snagu svete liturgije, da je uklope u svoj duhovni život i mentalitet te da je skupa s vjernicima na prikladan način proživljavaju.³

4. Osim toga, u sjemeništima se traže veći naponi u liturgijskom odgoju i suočavanje s novonastalim pedagoškim problemima koji proizlaze od sve veće sekularizacije društva i koji u dušama ljudi zaista zamračuju pravu narav svete liturgije, te ih čini manje prikladnima da je dublje proživljavaju i u njoj sudjeluju. Tu poteškoću zapažaju već sami pitomci i stoga vrlo često očituju želju za dubljim i autentičnim liturgijskim životom.

5. Ta hitna potreba od prilagođene inicijacije jasno je izražena u spomenutoj konstituciji II. vatikanskog sabora *Sacrosanctum Concilium*⁴ i u dekretu *Optatam totius*,⁵ kao i u dokumentu ove Kongregacije *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*,⁶ čije norme, uzete iz dokumenata Crkve, nude biskupskim konferencijama korisne odrednice da u toj stvari donesu posebne propise u svojim Uredbama svećeničkog odgoja prema mjesnim potrebama.

Ovoj su Svetoj kongregaciji upućene molbe iz raznih krajeva da se izdadu opširnije pedagoške norme, zasnovane na novim iskustvima, kako za pravilno uređenje liturgijskog života u sjemeništima tako i za predavanje svete liturgije.⁷

c) Narav ove Upute

6. Potaknuta tim razlozima, ova Sveta kongregacija, posavjetovavši se sa Svetom kongregacijom za sakramente i bogoštovlje, odlučila je izdati ovu Uputu, koja želi biti nadopuna *Ratio fundamentalis* (Temeljne odredbe) i koja će s obzirom na obaveznu snagu imati istu važnost,⁸ a neće donositi ništa osim onoga što općenito važi,⁹ povjeravajući

³ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 14.

⁴ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 15—17.

⁵ Usp. br. 4, 8, 16, 19.

⁶ Usp. br. 14, 52, 53, 79, 94, 98.

⁷ Usp. Dekr. *Optatam totius*, br. 1.

⁸ Usp. *Ratio fundamentalis*, Prethodne napomene, br. 2.

⁹ Usp. *Ratio fundamentalis*, Prethodne napomene, br. 7.

biskupskim konferencijama dužnost da rukovode daljnjom izradom te stvari, odnosno da između različitih načina djelovanja odaberu onaj koji je prikladniji.¹⁰

Osim toga, Uputa želi da se zasada učini ovo: u dorađivanu i razmatranju Uredaba svećeničkog odgoja jasnije osvijetliti materiju koja spada na studij svete liturgije i na liturgijsko uređenje i život sjemeništa.

7. U propisivanju normi Uputa ima u vidu dvostruki cilj liturgijskog odgoja: praktični (mistagoški), koji se odnosi na pravilno i uredno slavljenje svete liturgije, i teoretski (doktrinalni), koji jasnije osvijetljuje što treba predavati u liturgijskoj znanosti, kao jednoj od glavnih teoloških disciplina.

P R V I D I O

LITURGIJSKI ŽIVOT SJEMENIŠTA

1) Opća pravila o liturgijskom životu koji treba gajiti u sjemeništima

a) Posebna inicijacija u liturgijski život u prethodnoj pripravi

8. »Da bi liturgijski odgoj dobio solidnije temelje i pitomci prihvatili zvanje zrelo promišljenom odlukom«,¹¹ biskupi danas običavaju odrediti da u sjemeništima na početku prve godine bude primjereno vremensko razdoblje za temeljitiju duhovnu pripravu. Preporuča se da se pitomcima, koji dolaze u sjemenište, u tom vremenskom razdoblju pruži dolična i kratka liturgijska inicijacija koja im je potrebna da plodonosno sudjeluju u duhovnom životu sjemeništa već od samog početka, naime, nekā kateheza o misi, o liturgijskoj godini, o sakramentu pokore, o liturgijskim časova.

b) Pedagoška načela inicijacije u liturgijski život

9. Autentična inicijacija ili mistagogija mora u prvom redu objasniti temelje na kojima počiva liturgijski život, tj. povijest spasenja, Kristovo vazmeno otajstvo, pravu narav Crkve, Kristovu prisutnost u liturgijskim činima, slušanje Božje riječi, duh molitve, klanjanje i zahvale, iščekivanje Gospodinova dolaska.¹²

¹⁰ Usp. *Ratio fundamentalis*, Prethodne napomene, br. 3.

¹¹ Dekr. *Optatam totius*, br. 12.

¹² Usp. *Konst. Sacrosanctum Concilium*, br. 5—8.

10. § 1: Liturgijsko slavlje, kao molitva Crkve, po svojoj naravi traži da se u njem sudjeluje tako da glasovi sviju, srce i duša svakog pojedinca, budu združeni tako da to bude potpuno i osobno i vlastito zajednici. Dakako, »duhovni se život ne sastoji samo od sudjelovanja u svetoj liturgiji«. ¹³ Liturgijska i osobna pobožnost naime uzajamno se jačaju i popunjuju; povjerljivo zajedništvo molitve s Kristom uvodi u punije, svjesno i pobožno sudjelovanje u svetoj liturgiji, a opet svoj uzor i hranu prima iz liturgijskog života.

Iz toga slijedi da u sjemeništu treba istovremeno gajiti i dolično uskladiti liturgiju i vlastiti duhovni život svakog pojedinca.¹⁴ Prema potrebama mjesta pak treba voditi računa i o naravi zajednice i o njezinoj vlastitoj duhovnosti, ako se ona još dovoljno ne shvaća, i o načinima osobne pobožnosti,¹⁵ ako se do njih mnogo ne drži.

§ 2.: Pobožne vježbe koje Crkva preporuča, imajući u vidu liturgijska vremena, treba urediti tako da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze i pitomice k njoj vode.¹⁶

§ 3: Pitomci se moraju učiti da iz liturgijskog života, u kojem punije sudjeluju, gaje unutarnji život kako bi postupno poprimili duh razmatranja i obraćenje duše. Osim toga, liturgijski život pitomaca treba otkriti usku povezanost između svete liturgije i svagdanjeg života, kako svećenika tako i ljudi uopće, što potiče na apostolat i zahtijeva istinsko svjedočanstvo žive vjere po djelotvornoj ljubavi.¹⁷

11. Takvo shvaćanje liturgije, koje je svećeniku nužno potrebno i koje moraju steći pitomci sjemeništa, zahtijeva ono neprekidno prijateljstvo sa Svetim pismom, što preporuča konstitucija *Sacrosanctum Concilium*,¹⁸ a također i neko poznavanje spisa svetih otaca.¹⁹ Mladići moraju tu raspoloživost steći malo-pomalo tokom studija duhovnim životom i sudjelovanjem u liturgijskim slavljima, posebno u liturgiji časova i u slavljima Božje riječi.²⁰ Osim toga, treba se brinuti da se tim nastojanjima, a onda i posebnim studijem, pitomci uvedu u shvaćanje onog simboličkoga liturgijskog jezika koji vidljivim znakovima, riječima, pokretima, stvarima i činima označava božanske stvarnosti i prouzrokuje ih u sakramentima.

c) *Sjemenišna zajednica sabrana u liturgijskom slavlju*

12. Liturgijsko slavlje, koje kršćanske zajednice bilo koje vrste tako jako učvršćuju da njihovi članovi postaju »jedno srce i jedna duša« (Dj 4, 32), mora mnogo više sjemenišnu zajednicu stopiti u jedno i u

¹³ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 12.

¹⁴ Usp. Dekr. *Optatum totius*, br. 8.

¹⁵ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 54.

¹⁶ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 13.

¹⁷ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 10, 11; *Ratio fundamentalis*, br. 53.

¹⁸ Usp. br. 24, 90.

¹⁹ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 54 f.

²⁰ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 53

pitomcima stvoriti zajednički duh. Pitomci se naime u sjemeništu odgajaju da po sakramentalnom ređenju postanu dionici jednoga svećeništva, da prime zajednički duh svećeništva, da budu suradnici svoga biskupa i s njim usko sjedinjeni, da izgrađuju Crkvu. Stoga se liturgijsko slavlje u sjemeništima treba obavljati tako da se istakne njegova zajedničarska i nadnaravna priroda i tako ono zaista postane izvorom i vezom onog zajedničkog života koji je sjemeništu vlastit, budući da duše pitomaca pripravlja na jedinstvo prezbiterija.²¹

Rektor i učitelji moraju zdušno nastojati da liturgiju slave zajedno sa svojim pitomcima i tako očituju njezinu zajedničarsku narav i njezino bogatstvo. Učiteljima koji ne borave u sjemeništu neka se ponekad dade prigoda da se sastanu sa sjemenišnim svećenicima i pitomcima te sudjeluju u svetim činima.

Pitomci trebaju ne samo djelatno sudjelovati u liturgiji nego ih također treba pozivati da sa svojim učiteljima surađuju u njezinu pripremanju.

13. Da bi pitomci zaista doživjeli otajstvo Crkve kao hijerarhijske, u kojoj su različiti članovi i službe, dolikuje da u sjemeništima budu đakoni, akoliti i lektori, koji su prožeti duhovnošću vlastite službe i koji će vršiti svoju službu u liturgijskim činima.²² Tako će svim pitomcima sjati pred očima služba koja je vlastita ministerijalnom svećeništvu, a isto tako i službe đakona, čitača i akolita.

U sjemeništu mora postojati pjevački zbor, prema normi instrukcije *Musicam sacram*, br. 19.

14. Iako dolikuje da se čitava zajednica okuplja da zajedno sudjeluje u liturgiji, ponekad će biti uputno slaviti neki liturgijski čin u manjoj skupini, bilo za one pitomce kojima je zbog nedavnog ulaska u sjemenište potrebna ona kateheza o kojoj je bilo govora gore, br. 8, bilo zbog nekog drugog razloga. Ipak treba paziti da takve skupine ne ruše jedinstvo čitave zajednice i da se opslužuju propisi Svete Stolice.²³

15. Treba svojski nastojati da se sve jasnije iznosi na vidjelo autentična eklezijalna narav liturgijskog skupa. Sjemenišna je zajednica dio Crkve, koja se razlikuje i koja je odvojena od drugih ljudskih zajednica i skupova, pa stoga ona mora odražavati samu Crkvu i biti otvorena prema čitavoj crkvenoj zajednici. Zbog toga neka se ponekad, navlastito u nekim posebnim prilikama, skuplja na župna liturgijska slavlja i poglavito na potpunije slavlje zajedno s biskupom.

Liturgijski život biskupije naime, zajedno s biskupom, što se preporuča svim vjernicima,²⁴ kudikamo je potrebniji onima koji će biti suradnici svoga biskupa. Stoga dolikuje da na veće svetkovine, posebno kroz vazmeno trodnevlje i u drugim prigodama prema običaju biskupije, sjemeni-

²¹ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 46 i 47.

²² Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 28.

²³ Usp. Sv. kongr. za bogoštovlje, Instr. *De missis pro coetibus particularibus*, od 15. V. 1969, AAS, LXI (1969), str. 806 sl.

²⁴ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 41.

štarci, navlastito đakoni, budu oko svoga biskupa i tako oko njega vrše službe koje su im dodijeljene samim ređenjem ili uspostavom, bilo da biskup celebrira u katedralnoj crkvi, bilo u drugim crkvama. To međutim stvara neku poteškoću u sjemeništima u kojima su pitomci iz raznih biskupija. Takvima također treba omogućiti da ponekad sudjeluju u liturgijskom životu svoje vlastite biskupije i da svoga biskupa okružuju u svetoj liturgiji, a i da se nauče prema običaju biti pokorni mjesnoj crkvi i biskupu dužnom službom.

d) Samo slavlje

16. Pitomci moraju imati na pameti da liturgijski čini nisu privatni čini nego slavlje Crkve. Oni spadaju na opće tijelo Crkve te ga očituju i na njega se odnose. Stoga se ti čini trebaju i ravnati zakonima Crkve.²⁵ S tog razloga liturgijsko slavlje u sjemeništu mora biti uzorno, kako s obzirom na obred, tako i s obzirom na duhovni i pastoralni vid,²⁶ kako s obzirom na način obavljanja, tako i s obzirom na propise i tekstove liturgijskih knjiga, a također i s obzirom na norme koje je izdala Apostolska Stolica i biskupske konferencije.

17. Da bi se pitomci uveli u blago liturgije sa što većim uspjehom i da bi se praktično pripravili za buduću službu, treba gajiti zdravu raznolikost u načinu obavljanja liturgijskih čina i u sudjelovanju u njima.²⁷ Ta će raznolikost voditi računa o načinima slavljenja mise, a također i o priređivanju slavlja, bilo Riječi, bilo pokorničkih, bilo blagoslova, i to s većom ili manjom svečanošću obreda i njihovu prilagođenju različitim prilikama i zahtjevima, kao što to predviđaju ili preporučuju liturgijske knjige i propisi Apostolske Stolice.

Tu se radi o pravilnom izboru između raznih mogućnosti koje pružaju liturgijske knjige, ili čak o izboru, sastavu i izgovaranju novih tekstova prikladnih za razne prigode (prošnje u sveopćoj molitvi, tumačenja i upozorenja). Dužnost je učitelja sjemeništa da pri tom ne samo pomažu i vode pitomce nego i da ih strpljivo ispravljaju tako da se u njima oblikuje ispravno shvaćanje liturgije, dobro utemeljeno na osjećaju i nauci Crkve. Tako će se budući svećenici uspješno naučiti ne samo da u pastoralnoj praksi obilnije koriste nove mogućnosti koje pruža obnovljena liturgija nego i da čuvaju zakonite granice.

18. Spomenuto nastojanje oko raznolikosti u slavlju ne smije odvratiti pažnju od potrebe da se duboko usvoje oni elementi svete liturgije koji spadaju na nepromjenljivi dio same liturgije, koji je božanski ustanovljen.²⁸ Ustrojstvo liturgije naime ostaje uvijek isto, a i mnogi pokreti i tekstovi, pa i oni od većeg značenja, često se ponavljaju. Stoga pitomcima treba pomoći da proniknu u te dijelove liturgije, razmatraju ih i prebiru

²⁵ Usp. Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 23 i 26

²⁶ Usp. dolje, br. 46.

²⁷ Usp. Ratio fundamentalis, br. 52.

²⁸ Usp. Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 21.

u pameti, te da nauče u njima nalaziti i kušati uvijek novu duhovnu hranu.

19. Za pitomce je od vrlo velike koristi poznavanje latinskog jezika i gregorijanskog pjevanja. Stoga treba ne samo koristiti danu mogućnost koju predviđa II. vatikanski sabor pa zajednički s vjernicima moliti i pjevati na velikim skupovima,²⁹ nego također dolikuje da budući svećenici, osim toga, bace dublje korijenje u predaju moleće Crkve te spoznaju istinski smisao tekstova i tako osvjetle prijevode uspoređujući ih s izvornim tekstom.

c) Pripremanje pitomaca za buduću liturgijsku službu pastira

20. Treba brižno nastojati da se pitomci pripreme za buduću službu pastira i predstojnika u liturgijskom skupu vjernika, učeći sve ono što spada na dostojno slavljenje liturgije, naročito pak svete mise.³⁰ Pri tom treba izbjegavati dvije skrajnosti, naime: 1. da pitomci slavljenje mise ne smatraju i ne doživljavaju kao puku vježbu za buduću pastoralnu službu koju moraju naučiti. Naprotiv, oni moraju potpuno, razumno i pobožno sudjelovati u liturgijskom otajstvu za svoje sadašnje prilike, ovdje i sada; 2. oni ne smiju odabrati liturgijske tekstove koje, kako misle, treba prilagoditi vjernicima koji će kasnije biti povjereni njihovoj pastoralnoj brizi. Baš naprotiv, oni moraju sada istraživati sve bogatstvo crkvene molitve, kako bi ga, njime prožeti, kasnije mogli skupa dijeliti sa svojim vjernicima.

21. Ono što pitomci prožive i nauče u sjemeništu, neka to nastoje prikladnim pastoralnim vježbama sprovesti u djelo. Vrlo prikladno vrijeme za tu bližu inicijaciju liturgijske vježbe, posebno one kojom pitomci rukovode u različitim službama koje obavljaju u župskim slavljenjima, jesu te prikladne prigode za vrijeme školske godine, nadasve praznici i napokon — budući da se radi o intenzivnijem uvježbavanju — vrijeme pri koncu teološkog studija, kada se budućim svećenicima, koji su redovito već primili red đakonata, pružaju šire mogućnosti liturgijske službe. Da bi ta inicijacija zaista odgovarala svojoj svrsi i da bi mogla promicati pripremu pitomaca, nužno je da njome ravnaju i upravljaju učitelji sjemeništa ili predstojnici liturgije u biskupiji.³¹

2) Norme o pojedinim liturgijskim činima

a) Misa i euharistijski kult

22. Neka se euharistijska žrtva pitomcima pokaže kao istinski izvor i vrhunac čitavoga kršćanskog života, po kojoj će sudjelovati u Kristovoj

²⁹ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 54.

³⁰ Usp. Sv. kongr. obreda, Instr. *De cultu mysterii eucharistici*, od 25. V. 1967, AAS, LIX (1967), br. 20, str. 552—553.

³¹ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 94, 97—99.

ljubavi crpeći iz toga prebogatog izvora nadnaravnu snagu za svoj duhovni život i za apostolski rad.³² Bit će korisno da to svećenik u homiliji često ističe prema datim okolnostima pojedinih dana. Pitomcima treba na sve moguće načine ucijepiti tu ljubav prema misi i presv. sakramentu Euharistije koju, možda, prije negoli su došli u sjemenište, još nisu bili postigli. U njihovu pamet, kao budućih svećenika, treba usaditi da u euharistijskoj žrtvi svećenici vrše svoj glavni zadatak, čime se neprestano ostvaruje djelo našega otkupljenja; također da, dok se sjedinjuju s činom Krista svećenika, same sebe svakog dana potpuno prikažu Bogu.³³

23. Stoga je veoma potrebno da svagdanje slavlje Euharistije, koje se upotpunjuje sakramentalnom pričestju, primljenoj u punoj slobodi i dostojanstvu, bude središte čitavoga života u sjemeništu i da pitomci u njemu svejsno sudjeluju.³⁴

Izuzimajući ono što je rečeno gore u br. 14, misa mora biti djelo čitave sjemenišne zajednice, u kojem sudjeluje svaki pojedinac u svom vlastitom svojstvu. Stoga je pohvalno da svećenici, koji borave u sjemeništu i koji nisu obavezani da zbog pastoralne službe misu celebriraju negdje drugdje, koncelebriraju u misi zajednice; isto tako neka đakoni, akoliti i čitači vrše svoje službe.³⁵

Poželjno je da se uvijek pjevaju neki dijelovi.³⁶

24. Pričest pod obim prilikama, budući da ima puniji oblik znaka,³⁷ treba preporučiti u sjemeništu, opslužujući norme koje su donesene u Općoj uredbi Rimskog misala i naredbama biskupa.

25. Duhovna zrelost i ljubav pitomaca prema svećeničkom zvanju očituje se za vrijeme praznika, ako oni kroz tjedan postojano i trajno prisustvuju svetoj misi.

26. Imajući u vidu neke običaje koji su danas ponegdje uvedeni, unaprijed treba upozoniti buduće svećenike da Crkva žarko preporuča svećenicima svagdanje slavljenje euharistijske žrtve, iako na to nisu obvezani pastoralnom dužnošću, ili nema prisutnih vjernika, jer je to čin Krista i Crkve i jer se prinosi za spas čitavoga svijeta.³⁸

27. Sudjelovanjem u misi s pravom pobožnošću i vjerskim shvaćanjem pitomci se uvode u žarku pobožnost prema svetoj Euharistiji u smislu en-

³² Usp. Konst. *Lumen gentium*, br. 11; Dekr. *Perfectae caritatis*, br. 6; *Ratio fundamentalis*, br. 52; IVAN-PAVAO II, Encikl. *Redemptor hominis*, od 4. III. 1979. AAS, LXXI (1979), str. 310 sl.

³³ Usp. Dekr. *Presbyterorum ordinis*, br. 13.

³⁴ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 52.

³⁵ Usp. gore, br. 10 i dolje, br. 41.

³⁶ Usp. Instr. *Musicae sacrae*, izdana od Sv. kongr. obreda 5. III. 1967, AAS, LIX (1967), str. 300 sl.; usp. i *Institutiones generales Missalis Romani*.

³⁷ Usp. Sv. kongr. obreda, Instr. *Eucharisticum mysterium*, od 25. V. 1967, br. 32, AAS, LIX (1967), str. 558: »Ipak se znak euharistijske gozbe kod pričesti pod obim prilikama savršenije vidi te se jasnije izražava volja kojom se Novi vječni savez u krvi Gospodinovoj prihvaća i potvrđuje, kao i veza između euharistijske gozbe i eshatološke gozbe u kraljevstvu Očevu«.

³⁸ Usp. Dekr. *Presbyterorum ordinis*, br. 13; PAVAO VI, Encikl. *Mysterium fidei*, od 3. IX. 1965, AAS, LVII (1965), str. 761.

ciklike *Mysterium fidei* i upute *Eucharisticum mysterium*.³⁹ Nek im se stoga preporuča da poslije pričešti ostanu neko vrijeme u molitvi, a također da se preko dana navrate u kapelu i pomole pred presv. Sakramentom. U stanovite pak dane može se obaviti izloženje presv. Sakramenta prema normama koje se nalaze u istoj Uputi⁴⁰ i koje su dane od mjesnog ordinarija.

Kad se uređuje sjemenišna crkva, svetohranište, u kojem se čuva presv. Euharistija, treba postaviti tako da potiče na privatnu molitvu i da pitomcima bude lagan pristup kako bi i privatnim kultom neprestano častili Gospodina.⁴¹

b) Liturgija časova

28. Obnovljenom liturgijom časova,⁴² otvoreni su preobilni duhovni izvori moleće Crkve, posebno prezbitenima, đakonima i redovnicima koji su obvezani na kor, a također i čitavome kršćanskom puku, koji se živo poziva da u njoj postojano sudjeluje.⁴³ Zbog toga u sjemeništu trebaju posvetiti izuzetnu pažnju liturgiji časova ne samo oni kojima je naloženo da je slave, tj. prezbiteri i đakoni, nego i čitava zajednica pitomaca.

29. Neka se stoga u sjemeništu njeguje zajedničko slavlje časova, koje treba češće, posebno u nedjelje i blagdane, obavljati pjevanjem, pri čemu će predsjedatelj kratkim riječima rukovoditi pitomce. Tako će se oni naviknuti da svakim danom sve više kušaju, shvaćaju i ljube blago svoje službe, te se naučiti da iz toga dobivaju hranu za svoje osobne molitve i razmatranja. Tako će se liturgija časova skladno podudarati s drugim zakonitim pobožnim vježbama, a neće ih isključiti.

30. Neka se u prikladno vrijeme redovito zajednički slavi Jutarnja, kao jutarnja molitva, i Večernja, kao večernja molitva, »prema predaji sveopće Crkve dvostruki stožer svagdanjeg časoslova«.⁴⁴

Ako je moguće, Povečerje treba biti molitva prije noćnog počinaka; kad se ne može izmoliti zajednički, pitomci se pozivaju da ga izmole privatno.

Gdje je pak običaj da se i preko dana neko vrijeme posveti zajedničkoj molitvi, bit će korisno da se tada slavi osobito Srednji čas.

Na poseban je način pohvalno da se u predvečerje nedjelja i svetkovina slavi Služba čitanja, a barem ponekad i prema obredu »produženog bdjenja«, kako je opisano u knjizi Liturgije časova.

³⁹ PAVAO VI, Encikl. *Mysterium fidei*, od 3. IX. 1965, AAS, LVII (1965), str. 770—773. Sv. kongr. obreda, Instr. *Eucharisticum mysterium*, od 25. V. 1967, AAS, LIX (1967), str. 539 sl., osobito br. 38 i 50, str. 562, 567; usp. i *Rituale Romanum, De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, Typis Polyglottis Vaticanis 1973; *Presbyterorum ordinis*, br. 18.

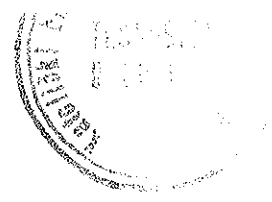
⁴⁰ Usp. Sv. kongr. obreda, Instr. *Eucharisticum mysterium*, br. 62—66.

⁴¹ Usp. Sv. kongr. obreda, Instr. *Eucharisticum mysterium*, br. 53.

⁴² Usp. PAVAO VI, Apost. konst. *Laudis canticum*, od 1. XI. 1970, AAS, LXIII (1971), str. 251 sl.

⁴³ *Institutio generalis de liturgia horarum*, br. 20, 22, 26—27.

⁴⁴ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 89.

Napokon, za vrijeme duhovnih vježbi slavljenje čitavog toka liturgije časova dolično će obilježiti to vrijeme molitve.

31. Brižnim nastojanjem treba raspoločiti duše pitomaca da na svom ređenju za đakonat drage volje i dužnim shvaćanjem stvari prime od Crkve nalog da slave čitav tok liturgije časova. Crkva naime sudionike svetoga reda određuje za božansku službu, »kako bi cijela zajednica barem po njima sigurno i stalno ispunjala svoju dužnost i kako bi Kristova molitva u Crkvi bila neprekinuta«. ⁴⁵

Neka stoga upravitelji sjemeništa imaju na pameti da je pitomcima potrebna posebna priprava, a ne samo živo iskustvo liturgije, da bi se prikladno uputili u božanski časoslov. Zato im treba izlagati ne samo načela nauke koja se iznosi u Općoj uredbi liturgije časova, nego oni također trebaju steći takvo shvaćanje psalama da nauče u svjetlu Novoga zavjeta i Predaje u njima razabrati Kristovo otajstvo i crpsti hranu za svoju vlastitu molitvu. ⁴⁶

c) Nedjelja i liturgijska godina

32. Nedjelja za sjemeništarce — bilo da oni sudjeluju u misi u sjemeništu, bilo da se šalju na župe — treba biti, kako za liturgijsko slavlje tako i za tijek čitavoga dana, »prvotan blagdan« koji treba predlagati i preporučivati pobožnosti pitomaca, budući da je to svetkovanje vazmenog otajstva. ⁴⁷

Isto tako neka se u sjemeništu s posebnim žarom slave Kristova otajstva tokom godine, u smislu konstitucije Sacrosanctum Concilium. ⁴⁸

Osim slavljenja mise i liturgije časova, prema normama liturgijskih knjiga, treba nastojati da se u sjemeništu nedjelji i glavnim svetkovinama, kako Gospodnji tako i blažene Djevice Marije i svetaca, dađe ono blagdansko obilježje kojim će ona postati danima radosti.

Posebnu pažnju treba posvetiti svetkovanju svetaca vlastite biskupije — i vlastite pokrajine ako je sjemenište »pokrajinsko« — čiji život i duh treba objasniti pitomcima. Neka se također brižno slave godišnjica posvete katedralne crkve i godišnjica ređenja mjesnog biskupa.

No, svako se to slavlje mora posebno pripremiti takvom katehezom koja će biti prilagođena i današnjim pitomcima i budućim potrebama prezbitera, ne zaboravljajući ni pastoralnu važnost određenih narodnih običaja. Čitava liturgijska godina neka bude, ne samo liturgijskim slavljem nego samim životom, kao duhovni put prema sudjelovanju u Kristovu otajstvu.

33. Traži se puni i savršeni odgoj pitomaca tako da oni kroz godine svoje priprave u sjemeništu iskuse punije i bogatije oblike slavljenja

⁴⁵ Institutio generalis de liturgia horarum, br. 28; usp. Dekr. Presbyterorum ordinis, br. 13.

⁴⁶ Usp. Ratio fundamentalis, br. 53.

⁴⁷ Usp. Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 106.

⁴⁸ Usp. br. 102—105, 108—111.

svetih vremena i pojedinih svetkovina liturgijske godine, kako bi kasnije kao prezbiteri u svećeničkoj službi svojski prionuli uz posao, svetkovanjem blagdana proširili svoju apostolsku aktivnost, jer će morati u mnogim mjestima ponavljati slavlja, često u onim jednostavnijim oblicima kako se predviđa u liturgijskim knjigama. Stoga neka izvrstan način na koji će pitomci u sjemeništu doživljavati liturgijsku godinu bude uzor koji će osvjetliti njihovu buduću pastoralnu službu i temelj na koji će kasnije oslanjati svoje razmatranje i znanje liturgijske godine.

34. Ispravna i prilagođena pedagogija u ovoj stvari ne može gubiti iz vida osobito svojstvo našega vremena koje navlastito u onim krajevima koja se ne odlikuju živom vjerom, malo ide u prilog dubljem shvaćanju svetih vremena i blagdana. Stoga treba imati u vidu one pitomce koji, prije negoli su ušli u sjemenište, nisu imali žarko i duboko iskustvo liturgijske godine, da bi lakše prošli u njezin nadnaravni smisao te postali sposobni steći dublju spoznaju spasiteljskih događaja i shvatiti milost koja se u njima krije.

d) Sakrament pokore

35. U duhovnom životu budućih svećenika treba davati veliku važnost sakramentu pokore, koji, budući da je sakrament, između ostalih pokorničkih čina može najviše pridonijeti odgoju onih dispozicija duše koje se traže za nasljedovanje Krista i evanđeoski duh, naime: potpunije obraćenje iz dana u dan, čišćenje srca, krepost pokore s nastojanjem oko života žrtve.

36. Stoga neka pitomci često pristupaju tom sakramentu, da steknu milost za svoja svagdanja duhovna nastojanja.⁴⁹ Česta naime ispovijed »nije puko obredno ponavljanje niti neka psihološka vježba, nego ustrajno nastojanje da se usavršuje krsna milost te se u nama, dok u svom tijelu pronosimo umiranje Isusa Krista, sve više očituje Isusov život.⁵⁰

Pristupanje na sakrament pokore u najvišem je smislu vlastiti čin i treba ga obavljati pojedinačno; on mora zadržati svoje liturgijsko obilježje i redovito se mora razlikovati od duhovnog vodstva. Kako ga često treba obavljati valja da odredi ispovjednik svakog pojedinca prema predaji duhovnih učitelja i zakona Crkve.

Osim toga, da se jasnije izrazi eklezijalna narav pokore,⁵¹ ponekad će biti od koristi, osobito prigodom konizme ili duhovnih vježbi, obaviti liturgijska pokornička slavlja na način kako je izloženo u Rimskom obredniku, ili bez sakramentalne ispovijedi, ili s pojedinačnom ispovijeđu i odrješenjem, pri čemu, kad se radi o drugom slučaju, mora biti sačuvana sloboda svakog pojedinca.

⁴⁹ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 55.

⁵⁰ *Rituale Romanum* ... *Ordo paenitentiae*, Prethodne napomene, br. 7; usp. IVAN-PAVAO II, Ebcikl. *Redemptor hominis*, od 4. III. 1979, AAS, LXXI (1979), str. 314 sl.

⁵¹ Usp. ondje, br. 22.

e) *Slavljenje svetih ređenja i pripremanje obreda*

37. Kandidate za prezbiterat Crkva prati na tom putu kao kandidate za inicijaciju, i to ne samo intelektualnim i duhovnim odgojem nego i obredima.

Po isteku studija i prema normama koje je dala biskupska konferencija, kad bude sigurno da je odluka pripravnika, poduprta nužnim svojstvima, došla do dovoljne zrelosti, kandidate treba pozvati da javno očituju tu svoju odluku. Biskup pak, nakon što je pismeno izrazio primanje, snagom čega je izvršen izbor sa strane Crkve, nad njima obavlja obred pripuštanja među kandidate za đakonat i prezbiterat.⁵²

Isto tako, obdržavajući vremenski razmak koji je odredila Apostolska Stolica ili biskupska konferencija, ili ga treba odrediti, isti kandidati za vrijeme teološkog studija⁵³ »moraju primiti službe čitača i akolita, ako ih već nisu primili, te ih vršiti kroz primjereno vrijeme, kako bi se bolje pripravili za buduće službe riječi i oltara.«⁵⁴

38. To slavljenje obreda skupa s prethodnom poukom pružit će pitomcima zgodnu priliku da žarče mole jedni za druge i da bolje shvate značenje, važnost i dužnosti službâ koje će primiti, zajedno s odgovarajućom duhovnošću koja se zahtijeva za obavljanje pojedinih služba i redova. Vrijedniji elementi te duhovne i doktrinarni priprave lako će se izvesti iz onoga što je određeno o službama čitača i akolita u motu proprio *Ad pas-
cendum*⁵⁵ i *Ministeria quaedam*.⁵⁶

Neka se slavlja obave, ako je moguće, uz sudjelovanje čitave sjemenišne zajednice, i to ili u župi kandidata ili u sjemeništu.

39. Međutim, sveta ređenja đakona i prezbitera, premda bi bilo korisno zbog velikoga pastoralnog ploda ponekad ih obavljati ili u vlastitoj župi kandidatâ ili u župi u kojoj su oni već vršili neku službu, ipak su ona veće dogadžaj za čitavu dijecazansku zajednicu, zbog čega ona o njima treba biti obaviještena i na njih pozvana. Zato njihovo slavljenje, pripremljeno svim marom i dostojanstvom, zahtijeva da svoga biskupa okružuju prezbiteri i đakoni, sjemeništarci i vjernici.

40. Sveta ređenja zaista vrše jak upliv na život sjemeništa. Stoga o obredima i tekstovima treba poučiti dužnom katehezom ne samo kandidate već i sve sjemeništarce. To će im uvelike pomoći da crpe autentičnu nauku o svećeništvu i duhovni oblik apostolskog života.

41. Čitači i akoliti neka vrše svoje službe. Đakoni pak, prije nego što budu pozvani na prezbiterat, neka također kroz stanovito vrijeme vrše službe svoga reda, ili u sjemeništu, ili u župi, ili osobito kod svoga biskupa.

⁵² Usp. PAVAO VI, Motu proprio *Ad pas-
cendum*, od 15. VIII. 1972, I i III, AAS, LXIV (1972), str. 538—539.

⁵³ Usp. *ondje*, IV, AAS, LXIV (1972), str. 539.

⁵⁴ *ondje*, II, AAS, LXIV (1972), str. 539.

⁵⁵ Usp. *ondje*, I c, AAS, LXIV (1972), str. 539.

⁵⁶ Usp. *Ministeria quaedam*, V i VI, AAS, LXIV (1972), str. 532—533.

42. Pošto je Crkva izvršila znatnu izmjenu u disciplini i obredima stupnjeva kojima se penje do svećeništva, sasvim je razumljivo da se opominju sjemenišni učitelji neka obnove svoj mentalitet i način odgoja, kako bi ta nova disciplina postigla sve svoje plodove.

DRUGI DIO

PREDMET SVETE LITURGIJE KOJI TREBA PREDAVATI U SJEMENIŠTIMA

a) Opće načelo

43. Osim one prve i početničke liturgijske inicijacije, koju prema potrebi treba obaviti netom pitomci uđu u sjemenište, kako je rečeno gore pod br. 8,⁵⁷ biskupske se konferencije moraju pobrinuti da u svom *Ratio institutionis* predmet liturgije kroz četiri godine teologije zauzima takvo mjesto da se udovolji propisu konstitucije *Sacrosanctum Concilium*, br 16: »Neka se u sjemeništima i u redovničkim zavodima predmet svete liturgije ubroji među potrebne i važnije predmete, a na teološkim fakultetima među glavne; neka se predaje koliko pod teološkim i povijesnim, toliko i pod duhovnim, pastoralnim i pravnim vidom.« Te propise, koji su više razjašnjeni u *Ratio fundamentalis*, br. 79, treba shvatiti u njihovu pravom smislu i sprovesti ih u djelo, kao što je naznačeno u slijedećim paragrafima.

b) Vlastiti objekt i svrha ovog predmeta

44. Predmet liturgije treba predavati tako da to odgovara današnjim potrebama. U toj stvari treba prije svega gledati na teološko, pastoralno i ekumensko područje:

a. Za pravilan liturgijski odgoj budućih svećenika posebnu važnost ima uska povezanost između liturgije i nauke vjere. Zbog toga, dok se predmet izlaže, treba osvijetliti tu povezanost. Crkva naime naručito dok moli izražava svoju vjeru tako da je *zakon moljenja uspostavio zakon vjervovanja*.⁵⁸ Stoga treba vjerno čuvati ne samo »zakon moljenja«, da ne bude izložen pogibli »zakon vjervovanja«, nego učitelji svete teologije moraju sa svoje strane brižno istraživati predaju bogoštovlja, posebno kad raspravljaju o naravi Crkve i o nauci i disciplini sakramenata.

b. Što se tiče pastoralnog vida, od prijeke je potrebe da budući svećenici pravilno i potpuno shvate liturgijsku obnovu, koju je pokrenuo II. vatikanski sabor, u svjetlu zdrave nauke i predaje ne samo zapadne već i

⁵⁷ Ta prva liturgijska inicijacija može djelomično nadomjestiti »Uvod u Kristovo otajstvo i u povijest spasenja«, o čemu u Dekr. *Optatam totius*, br. 14, i u *Ratio fundamentalis*, br. 62.

⁵⁸ Usp. sv. PROSPER AQUIT., *Indiculus*, c. 8, DENZ.—SCHÖNM., br. 246.

točne. Pitomcima naime treba iznositi norme o liturgijskoj obnovi, kako bi bolje shvatili načela na koja se oslanjaju prilagodbe ili promjene što ih je Crkva odredila. Oni također moraju postati kadri razabrati i ono što se može zakonito izmijeniti, te da među ozbiljnim i težim pitanjima o kojima se danas često raspravlja znaju razlikovati nepromjenljivi dio liturgije, kao božansku ustanovu, od ostalih dijelova koji se mogu mijenjati.⁵⁹

c. Brižno stjecanje liturgijskog znanja zahtijeva i ekumenski dajalog što ga promiče isti II. vatikanski sabor. On naime pokreće mnoga i teška pitanja o svetoj liturgiji, pa treba pitomce pripremiti da ih pravilno prosuđuju.

c) Opseg predmeta liturgije i način kako ga predavati

45. Na pojedinu biskupsku konferenciju spada da u svojoj Ratio institutionis pobliže odredi način na koji će se predmet liturgije predavati u sjemeništu. U Dodatku je ove Upute donesen, kao uzorak, popis pitanja koja bi, čini se, trebalo obrađivati, a ovdje se iznose samo opće norme.

46. Potrebno je da se pitomcima prije svega objasnu liturgijski čini, kako s obzirom na tekst tako i s obzirom na obred i znakove.

Molitve i prošnje što se izriču u svetoj liturgiji treba izgovarati tako da zasja blago nauke i duhovnog života što se u njima krije.

Za to redovito nije dovoljno da se one pročitaju na narodnom jeziku već je nužno da se upotrijebe originalni tekstovi i objasnu pomoću Sv. pisma i predaje Otaca. Osim toga, književnu vrstu kršćanske euhologije, naročito psalama, neće lako shvatiti osim oni koji su već barem nešto upućeni u neko književno umijeće.

Neka i učitelji marljivo objašnjavaju one odredbe koje stoje na početku Misala i Časoslova, kao i one Prethodne napomene koje su donesene u Rimskom obredniku na početku pojedinog naslova. U tim se naime dokumentima iznosi kako teološka nauka tako i pastoralna važnost i duhovni vid ne samo obreda već i pojedinih njihovih elemenata. Osim toga, budući da se u tim dokumentima iznose mnogi načini jednog te istog obreda, neka učitelj sud pitomaca izoštri tako da bi oni kasnije znali uočiti između raznih načina one koji se zakonito mogu odabrati za konkretne prilike, te shvatiti zašto rubrike često spominju »prema običaju«, »ako je zgodno«, ili ono »što je pohvalno«.

47. Osim toga, budući da je danas tako važan povijesni dio liturgije,⁶⁰ preporuča se da se u liturgijskim predavanjima brižno iznosi povijest obreda, kako bi se bolje uočilo njihovo značenje te se mogli razlikovati dijelovi koji su nepromjenljivi, kao božanska ustanova, i oni »koji se tokom vremena mogu ili čak moraju mijenjati, ako su se u njih uvukle pojed-

⁵⁹ Usp. Ratio fundamentalis, br. 79; usp. Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 21.

⁶⁰ Usp. gore br. 44 a.

nosti koje manje odgovaraju izravnoj naravi same liturgije ili su postale manje prikladne«. ⁶¹ Treba također pokazati kako je Crkva u raznim prilikama prilagođavala svoje pastoralno umijeće pazeći na razne običaje i kulturu narodâ. Sakramentalna će teologija pak posebno moći crpsti veliku korist te steći veću jasnoću i sigurnost iz povijesnih dokumenata obreda.

48. U povijesnim dokumentima obreda treba davati dužnu važnost i predaji istočnih Crkava: »Iz njih naime, budući da se mogu podičiti časnom starinom, odsijeva apostolska predaja koja dolazi preko Otaca i koja je dio Bogom objavljene i nerazdijeljene baštine sveopće Crkve«. ⁶² Dapače i pastoralni razlog danas mnoge privlače da upoznaju istočne liturgije.

49. No, nadasve dolikuje da se, osim obreda pojedinih liturgijskih čina, teološki objasni sama narav čitave liturgije, u smislu br. 5—11 konstitucije *Sacrosanctum Concilium*. Da bi se postigao taj cilj, treba pružiti dublju spoznaju Kristova vazmenog otajstva, »od koga svi sakramenti i blagoslovinne crpe svoju moć«, ⁶³ povijesti spasenja, ⁶⁴ Kristove prisutnosti u svetoj liturgiji, ⁶⁵ te istražiti značenje znaka, budući da se liturgija služi vidljivim znakovima da označi nevidljive božanske stvarnosti, ⁶⁶ kako bi se po njima na način svojstven pojedinom znaku ostvarilo čovjekovo spasenje. ⁶⁷ Iz toga mora odsijevati da liturgijski skup očituje Crkvu Božju, kao Božji narod koji je obdaren jedinstvom i ukrašen raznolikošću službi. ⁶⁸

50. Da bi se liturgija dublje teološki obrađivala i da bi se riješile mnoge poteškoće s kojima se susreću pastiri duša u pripremanju i promicanju liturgije, treba jako cijeniti sigurna dostignuća znanosti o čovjeku koje su uspostavljene u naše vrijeme, npr. antropologija, sociologija, lingvistika, komparativna povijest religija itd. Te znanosti naime unose veliko svjetlo u razne slučajeve, barem unutar granica koje su označene od nadnaravnog značaja liturgije. U toj stvari kod pitomaca treba odgajati duh rasuđivanja, kako bi postali sposobni pravilno vrednovati značenje spomenutih disciplina i ujedno izbjegavati sve ono što bi moglo oslabiti istinsku nadnaravnu snagu katoličkog kulta.

Osim toga, služeći se tim znanostima mora se držati pravila, prema kojem »treba se truditi da se u već određene discipline prikladno uklope nova pitanja i novi objekti«. ⁶⁹

d) Odlike učitelja liturgije i položaj ovog predmeta u odnosu prema drugim predmetima koje treba predavati

51. Da bi se sve to pravilno proučavalo, potrebno je da u sjemeništu bude posebni učitelj koji će predavati predmet liturgije, dobro pripremljen, i to po mogućnosti na jednom od instituta koji su za to posebno od-

⁶¹ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 21.

⁶² Dekr. *Orientalium Ecclesiarum*, br. 1.

⁶³ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 61.

⁶⁴ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 5.

⁶⁵ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 6—7.

⁶⁶ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 33.

⁶⁷ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 7.

⁶⁸ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 26—32; 41—42.

⁶⁹ *Ratio fundamentalis*, br. 80.

ređeni,⁷⁰ koji je završio teologiju i povijest, koji je dobro upoznat s pastoralnim pitanjima i koji ima smisla za javnu molitvu Crkve. On mora biti svjestan da njegova služba nije puko znanstvena ili tehnička već radije mistagoška, tj. da pitomce uvodi u liturgijski život i u dohovno značenje liturgije.

52. Na poseban način učitelji koji poučavaju Sv. pismo moraju imati na pameti koliko bogatije obilje biblijskih čitanja danas znosi vjernicima obnovljena liturgija, dapače svi liturgijski čini i znakovi primaju svoje značenje iz Sv. pisma.⁷¹ Stoga će budućim svećenicima biti potrebno potpunije znanje svetih knjiga i povijesti spasenja, i to ne samo egzegetske znanosti već i »onog slatkog i živog osjećaja Sv. pisma o čemu svjedoči časna predaja istočnih i zapadnih obreda«.⁷²

53. Većem napretku liturgijskog studija mnogo će doprinijeti koordiniranost s drugim disciplinama, što je preporučio sam II. vatikanski sabor.⁷³ Tako npr., osobito u obrađivanju nauke i primjene sakramenata, treba biti uska suradnja između učitelja liturgije i onih koji poučavaju dogmatska, moralna, pastoralna pitanja i kanonsko pravo. Neka oni stoga često razgovaraju jedni s drugima, kako bi se podržavalo plodno nastojanje svih oko istog cilja, i tako se izbjegla pogibao da često govore isto, dapače da protuslove jedni drugima.

54. U sastavljanju niza tema koje će se obrađivati tokom školskog studija poželjno je da se, ako je moguće, obrađuju liturgijske teme u isto vrijeme kad i teološke teme s kojima imaju posebnu vezu, kao npr., skupa s raspravom o Crkvi u liturgiji izlagati teološke pojmove crkvene molitve itd.

U nekim će sjemeništima možda biti korisno da isti učitelj, i to svete liturgije, izlaže čitavu nauku o sakramentima, samo ako je zaista stručnjak kako u sakramentalnoj teologiji tako i u liturgijskoj znanosti.

55. Treba nastojati da se iz predmeta liturgije zgodno iznose elementi i vidovi koji mogu pridonijeti onom zaokruženom teološkom znanju koje se, prema normi *Ratio fundamentalis* (br. 63), očekuje od čitavog tijeka studija i koje se u zadnje vrijeme teološkog školovanja mora obraditi na poseban način.

⁷⁰ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 15; Sv. kongr. obreda *Instructio ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam*, od 26. IX. 1964, br. 11, AAS, LVI (1964), str. 879.

⁷¹ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 24.

⁷² Ondje.

⁷³ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 16: »K tome, neka učitelji drugih predmeta, a naročito dogmatike, Svetog pisma, ascetike i pastoralke nastoje, prema nutarnjim zahtjevima svakog pojedinog predmeta, tako obrađivati Kristovo otajstvo i povijest spasenja da se na taj način jasno pokaže veza tih predmeta s liturgijom i jedinstvo svećeničkog odgoja«. Usp. Dekr. *Optatam totius*, br. 16; *Ratio fundamentalis*, br. 90.

e) Sveta glazba i umjetnost

56. Zbog važnosti svete glazbe u liturgijskim slavljinama pitomci moraju od stručnjaka primiti onaj glazbeni odgoj, i to praktični, koji im je potreban u njihovoj budućoj službi predstojnika i voditelja kad budu obavljali liturgiju. U tom odgoju zaojelo treba imati u vidu ne samo naravne sposobnosti pojedinih pitomaca nego također i nova sredstva koja se danas općenito upotrebljavaju u školama za učenje glazbe, da bi pitomci lakše napredovali. No, posebno treba paziti da se pitomcima daje ne samo neko korisno vokalno i instrumentalno glazbeno umijeće nego također prava i istinska izobrazba pameti i duše, čime će upoznati i iskusiti bolja glazbena djela prošlih stoljeća te biti sposobni da između današnjih eksperimenata razaberu ono što je zdravo i ispravno.⁷⁴

57. Isto tako »neka se pitomci za vrijeme filozofskog i teološkog studija poučavaju o povijesti i razvoju sakralne umjetnosti kao i o zdravim načelima na kojima se moraju temeljiti djela sakralne umjetnosti, pa da na taj način cijene i čuvaju časne crkvene spomenike i da mogu davati prikladne savjete umjetnicima kod izrađivanja njihovih djela.«⁷⁵ Dakako, arheologija kršćanske starine mnogo doprinosi za objašnjenje liturgijskog života i vjere provotne Crkve.

58. Napokon, vrlo je potrebno da se pitomci poučavaju u vještini govora i izgovaranja, a isto tako i u upotrebi sredstava priopćivanja. U liturgijskom slavlju naime od najveće je važnosti da vjernici ne samo razumiju ono što svećenik govori ili recitira, ili kad drži homiliju, ili kad izgovara molitve i prošnje, već također i ono što on mora izraziti kretnjama i činima. Ta izobrazba poprima toliku važnost u obnovljenoj liturgiji da zaslužuje posebnu pažnju.

f) Praktična pastoralna inicijacija u liturgijsku službu

59. Praktična pastoralna inicijacija pitomaca u liturgijsku službu, što im treba na prikladan način i u stanovitim prigodama davati kroz čitav tijek studija,⁷⁶ doseže svoj vrhunac u posljednjoj godini studija. U toj će godini budući svećenici, nakon što su u sjemeništu crpli iz liturgijskog života na izvorima istinskog kršćanskog duha, primiti brižniji odgoj, upriličen onim istim okolnostima u kojima će vršiti svoju svećeničku službu. U tom vremenskom razdoblju praktične formacije posebno treba brižno naglašavati one pastoralne propise i direktive koje su biskupi izdali o pripravi i podijeljivanju sakramenata. Da bi ostvarili takvu formaciju, učitelji se sjemeništa moraju savjetovati s liturgijskim komisijama biskupije ili pokrajine.

⁷⁴ Usp. Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 112–121; Sv. kongr. obreda, Instr. Musicam sacram, od 5. III. 1967, AAS, LIX (1967), str. 300 sl.

⁷⁵ Konst. Sacrosanctum Concilium, br. 129.

⁷⁶ Usp. gore br. 20–21.

To prilagođivanje prilikama i propisima svakoga pojedinog mjesta zahtijeva također da pitomci upoznaju i uvažavaju razne oblike pučke pobožnosti koje je Crkva preporučila.⁷⁷

g) Pitomci kojima treba pružiti dublje liturgijsko znanje

60. Da bi biskupije imale svećenika stručnjaka za poučavanje svete liturgije i za ravnanje njezinim liturgijskim komisijama, potrebno je neke prikladne kandidate dobro pripremiti za takve službe. Stoga, kad završe opći studij u sjemeništu i nakon što su kroz stanovito vrijeme obavljali pastoralni rad, neka se prezbiteri, koje za to odrede biskupi, pošalju u jedan od posebnih instituta što ih je podigla Apostolska Stolica ili biskupske konferencije.⁷⁸ To je od prijeke potrebe, posebno u onim krajevima u kojima se, po sudu mjerodavnog crkvenog auktoriteta, zahtijeva dublja prilagodba.

h) Liturgijsko usavršavanje koje svećenici moraju nastaviti poslije završenih studija

61. U svećeničkom odgoju, koji treba usavršiti i nastaviti nakon završenog studija, prema normi II. vatikanskog sabora,⁷⁹ govorit će se i o svetoj liturgiji. To je potrebno zbog toga što se u sjemenišnom odgoju nije moglo sve iznijeti o blagu svete liturgije, a to isto traže okolnosti našega vremena. Tolikom se naime brzinom mijenjaju običaji i društvo ljudskog roda da se u spomenutom vremenu svećeničkog odgoja ne može predvidjeti s kakvim će se sve poteškoćama oni suočiti u pastoralnom radu i kolike će sve nastati teološke rasprave. Ne smije se mimoći ni ono što brzo i nadaleko šire novine, zborovanja, sredstva društvenog priopćivanja, opće mijenje, a što podiže teška pitanja, čak i o svetoj liturgiji, koja svećenici također moraju rješavati, jer se tiče njihova svagdanjeg djelovanja.

Zaključak

62. Iz obnovljenog liturgijskog života rađaju se svakim danom sve veći plodovi. Ne treba se tome čuditi, jer liturgija uvelike pridonosi da vjernici svojim življenjem izraze i očituju Kristovo otajstvo i pravu narav Crkve. Prezbiteri i sjemeništarci trebaju tu blagodat razumjeti više nego vjernici, jer oni u liturgiji stječu jasnije i punije iskustvo svećeništva i njegovih zahtjeva. Stoga se oni pozivaju da nasljeđuju ono što obavljaju.

⁷⁷ Usp. Konst. *Sacrosanctum Concilium*, br. 13.

⁷⁸ Usp. *Ratio fundamentalis*, br. 85.

⁷⁹ Usp. Dekr. *Optatum totius*, br. 22; *Ratio fundamentalis*, br. 100—101.

Tako, dakle, neprekidni studij i prakticoiranje svete liturgije budućim svećenicima neprestano dozivlje u pamet cilj kojem teži sav apostolski rad, te doprinosi da sva njihova nastojanja u studiju, u pastoralnim vježbama i u unutarnjem životu svakim danom sve više dozrijevaju i da se stope u duboko jedinstvo.

U Rimu, iz palače Svete kongregacije, dne 3. lipnja 1979., na svetkovinu Pedesetnice.

GABRIEL M. Kard. GARRONE, *prefekt*

† ANTONIUS M. JAVIERRE ORTA,
nasl. nadbisk. Metene, *tajnik*

S latinskog preveo: O. Franjo Carev

NOTITIAE, 159, vol. 15 (1979), str. 526—549.

Napomena: U slijedećem broju DODATAK koji je pripojen ovoj Uputi.

KATON — KATOLIČKA KAZETA

U želji da pomogne prijateljima vjenske kazete, župnik u Maglaju (Bosna), Anto Baković, izdao je slijedeće kazete:

1. SVETA MISA, kompletna, izvode zborovi Maglaja, Novog Šehera i Zagreba. Oznaka kazete: **AB 3176**. — Cijena 120. din.

2. HRVATSKI BOŽIĆ, 16 hrvatskih božićnih pjesama u jednoj kazeti, izvode crkveni zborovi iz Zagreba. Oznaka kazete: **AB 3175**. — Cijena 120 din.

3. RIJEČI NADBISKUPA ČEKADE, fragmenti propovijedi i nagovora pok. nadbiskupa Čekade. Oznaka kazete: **AB 3177**. — Cijena 120 din.

4. HRVATSKE CRKVENE PUČKE PJESME, 24 različite pjesme, izvode »Bijeli anđeli«. Oznaka kazete: **AB 3173**. — Cijena 120 din.

5. KONCERTNI PROGRAM »Bijelih anđela«, dosad neobjavljena snimka. Oznaka kazete: **AB 3174**. — Cijena 120 din.

Napomena: Svaka kazeta traje najmanje po 50 minuta.

Narudžbe: Ćirilmetodska knjižara (za KATON), Kaptol 29, 41000 Zagreb.